

Bánkeszi Katalin – Szepesi Judit

E-learning szerkesztő tanfolyam a Könyvtári Intézetben

Ahogy mondani szokták, „a jó pap holtig tanul”. Meg a könyvtáros is. Talán nincs is olyan kolléga, aki a hatalmas léptekkel fejlődő technológia és a szakmai kihívások árnyékában ne érezné úgy, hogy van még mit tanulnia... Kell is tanulni, hogy lépést tarthassunk a fiatalokkal, az olvasókkal, a környezetünkkel. A digitális készségek, a digitális műveltség elsajátítása már-már kötelezőnek számít, a legtöbb könyvtáros rendelkezik is ezzel a tudással, legalább valamilyen elvárható szinten. De ez csak alap ahhoz, hogy kezelni, használni tudjuk azokat az eszközöket, amelyek révén akár egészen új típusú szolgáltatásokat hozhatunk létre és mutathatunk be az olvasóknak.

Nem csak tanulunk, tanítunk is. Kollégákat, olvasókat, időseket, fiatalokat. A tudásátadás többféle formában is jelen van a munkánkban. Ha kell, beülünk az „iskolapadba” is, hogy átadható, továbbadható ismereteket szerezzünk. A Könyvtári Intézet tanfolyamainak népszerűségét mutatja, hogy tavaly 14 különböző tanfolyamon 386 könyvtáros vett részt az akkreditált továbbképzések valamelyikén. Csaknem háromszor annyian, mint az előző évben! Igaz, ehhez a megnövekedett érdeklődéshez az is hozzájárult, hogy ebben az évben az EMMI támogatásának köszönhetően ingyen lehetett részt venni jónéhány tanfolyamon. Igény van a tanulásra, csak legyen rá idő és forrás is. Ez utóbbiakban szoktunk hiányt szenvedni... Az EMMI által biztosított tavalyi forrás sokunknak lehetővé tette a tanulást, és várhatóan idén is lesznek szerencsések, akik élhetnek ezzel a lehetőséggel. (További 256 fő határontúli könyvtáros tanult anyanyelvén a kihelyezett tanfolyamokon, több mint kétszer annyian éltek a lehetőséggel, mint az előző évben.)

Mindenképpen érdemes azon elgondolkodni, hogyan lehet költséghatékonyan és rugalmasan minél több könyvtárosnak megadni a lehetőséget, hogy bővítse szakmai ismereteit. Az egyik hatékony eszköz az e-learning alkalmazása, elterjedése lehet. A távoktatás olyan előnyökkel jár, amelyek mindenképpen figyelemreméltóak: alacsony költség, rugalmas feltételek, egyéni tanulási igények érvényesítése. A távolról, utazás nélkül, saját időbeosztás szerint elvégezhető tanfolyamra vélhetően könnyebben beneveznének a kollégák, hiszen nem kell utazási és szállásköltséggel számolni, a munkahelynek is kedvez-

zőbb, mert szinte teljesen kiküszöbölhető a helyettesítési költség, és nem kell távol lenni napokig a családtól sem. Aki tanulni akar, bizonyára szívesen áldoz erre szabadidejéből is, de nem mindegy, hogy mennyit és mikor. Munka mellett tanulni sosem egyszerű, de a távoktatás ebben a tekintetben is könnyebbséget jelenthet: ha elektronikus tananyagból tanulunk, részben magunk választhatjuk meg a tanulás helyét és idejét, hozzáigazíthatjuk egyéb elfoglaltságainkhoz, kevésbé kell alkalmazkodni a kööttségekhez, a meghirdetett, adott időpontban zajló tantermi oktatáshoz képest. Az e-learning alkalmazása sajnos még nem terjedt el igazán, pedig biztosak lehetünk benne, hogy ez a jövő oktatási formája.

Ugyanakkor azt sem árt hozzátenni, hogy ez az oktatási mód a résztvevőktől nagyobb önállóságot, elkötelezettséget kíván. Igaz ez a „blended” (kevert) képzési formára is, amelynek keretében az órák egy része tantermi környezetben, tanári közreműködéssel zajlik, a tananyag másik részét pedig távoktatási formában kell megtanulni, azaz rá kell fordítani az időt a tananyagok elsajátítására, a begyakorlásra. Itt nem egyszerűen arról van szó, hogy el kell olvasni az ajánlott irodalmat, hanem arról, hogy a tananyag egy részét önállóan kell feldolgozni. Ez a tanulási mód nem általános, meg kell szokni, az eredményesség érdekében át kell alakítani a tanulási szokásainkat.

Tavaly 5 új akkreditált továbbképzési programot engedélyeztetett a Könyvtári Intézet a Könyvtári Akkreditációs Bizottságnál, köztük egy blended képzést az „Elektronikus tananyagfejlesztés és távoktatás könyvtári környezetben” címmel. Útban a távoktatás elterjesztése felé, két korábbi, sikeres kísérlet (Web2-es készségek a mindennapi online információáramlásban, Webes kompetenciák a könyvtáros szakmában) után ez is „kevert” módszert alkalmazó könyvtáros továbbképzés. A képzés tartalmát az egri Eszterházy Károly Egyetem nagy tapasztalattal rendelkező szakemberei alakították ki. A 60 órára tervezett tanfolyam fele távoktatásban zajlik. A négy nap tantermi oktatást mintegy 30 órányi önállóan, saját időbeosztás szerint elsajátítható tananyag egészíti ki. Jó szívvel ajánljuk mindenkinek, aki fogékony a távoktatásra, és rendelkezik a tanfolyami felhívásban is jelzett, elvárt előismerettel, azaz alapvető informatikai jártassággal. Ennél több nem is kell, illetve azért nem árt, ha az emberben van egy kis egészséges érdeklődés és kalandvágy. Az a tanfolyam, ahol nem kap a résztvevő új ismereteket, kevésbé hasznos, viszont az új ismeretekért meg is kell dolgozni. Nyilván lesznek a résztvevők szempontjából ismertebb és kevésbé ismert tananyagrészek: szöveget szerkeszteni talán már nem kell megtanulnunk, de azért kíváncsi lennék, hogy hangszerkesztésben vagy videószerkesztésben hányan vagyunk otthon... Pedig ezekkel az eszközökkel sokkal érdekesebbé lehet tenni a megtanulandó anyagokat. Pont ezért kell elvégezni a tanfolyamot: hogy a médiaszerkesztésben is jártasságot szerezzünk, és mire vége a képzésnek, már fogalmaink legyenek arról, hogy mit is jelent egy multimédiás tananyag szerkesztése, milyen ismereteket igényel, mitől más egy e-learning tananyag, mint a prezentáció diasora, amit leggyakrabban használunk, ha előadást vagy oktatási anyagot készítünk. (Megjegyezzük, hogy a ppt-nek is vannak olyan adottságai, funkciói, amit kevesen ismernek, használnak.) Valószínűleg mások is úgy gondolták, hogy ezek hasznos ismeretek, mert az első meghirdetett tanfolyamon nagyon hamar betelt a létszám, és már a második tanfolyam is elindult.

Az első alkalommal 2018. február 8-án indult a tanfolyam, 2 nap tantermi oktatással, amit a távoktatási anyag önálló feldolgozása követett, majd újabb két nap jelenléti oktatással folytattuk február végén, és további távoktatási anyag várta a résztvevőket.

Az első napon Czeglédi László ismertette a távoktatás hátterét, fogalmait. (Ez a második tanfolyam esetében Racskó Réka feladata lesz.) Egy kis történeti háttér mindig kell, hogy el tudjuk helyezni a gondolkodásunkban a távoktatás fogalmát, megismerjük a kialakulását, eszköztárát. A második nap már lényegesen „munkásabb” volt: gyakorlati tapasztalatokat szerezhettünk a Photoshop használatából, a hang- és videószerkesztésből. Egy feladatsoron kipróbálhattuk, hogy mit tudnak ezek az eszközök, hogyan és mire használhatjuk őket egy tananyag szerkesztése közben. A közös munka során oktatónk, Antal Péter, közérthetően magyarázta el a teendőket. Megtanultuk a képszerkesztés fortélyait, és a hanghullámokon is megpróbáltunk átevezni. Nem is olyan nagy ördögösség a hangfelvételek szerkesztése, csak gyakorolni kell kicsit. Nagyon hasznos, hogy az oktatóanyagokat, a próbálkozáshoz szükséges forrásanyagokat otthonról is elérhetjük. Átismételhetjük a hallottakat, kiegészíthetjük színlelméleti ismeretekkel az órán átvett anyagot, és többször is kipróbálhatjuk: mennyit sikerült megérteni, elsajátítani ezekből az ismeretekből az órai közös munka során. A távoktatási részek egyértelműen kiegészítik az órán hallottakat, jelentős többletismeretet adnak, és lehetővé teszik, hogy otthon akár többször is átolvassuk a tudnivalókat, ha úgy érezzük szükségesnek.

Kvaszingerné Prantner Csilla a webergonómiáról és annak hasznáról beszélt, majd egy kicsit belekóstolhattunk a HTML kódolásba, a konzultációs nap végén pedig mindenki létrehozott – a már megismert webergonómiai alapelvek alapján – egy weboldalt a wordpress.com felületén.

Mire jó és miért hasznos a webergonómia? A webergonómia az internetes oldalak használhatóságával, a felhasználók szokásainak vizsgálatával foglalkozik – a **felhasználói kényelem érdekében**. Célja a látogatók elégedettségének, a weboldal hatékonyságának növelése, valamint a honlapok könnyebb kezelhetősége. A webergonómia azt vizsgálja, hogy mennyire használható egy honlap, mennyire könnyen lehet megtalálni az adott honlapon belül azt, amit a felhasználó keres. Az igazán hatékony weboldal arról ismerhető fel, hogy egy pillanat alatt megragadja a felhasználó figyelmét, ezért minden weboldalnak – a lehetőségekhez mérten – magától értetődőnek, nyilvánvalónak és egyértelműen használhatónak kellene lennie. Ma már minden könyvtárnak van weblapja, kérdés, hogy melyiknek milyen a minősége, mennyire felhasználóbarát, hiszen a felhasználók azok, akik számára a honlapok készülnek. A weboldal kialakítása egyrészt jellemzi, bemutatja az intézményt, másrészt befolyásolja a felhasználót. Egy jól kitalált és megtervezett weblapra – amelyen színvonalas szolgáltatások találhatók – gyakran visszatérnek a felhasználók, és talán ahhoz is kedvet kapnak, hogy az adott könyvtárat személyesen is felkeressék.

Az utolsó konzultációs napon Szabó Bálint előadása két nagy részre tagolódott: először megismerkedhettünk a tanulásmenedzsment rendszerek jellemzőivel, majd a szabványos elektronikus tananyagok készítéséről, annak lépéseiről halhattunk.

A tanulási folyamatokat menedzselő (LMS) rendszerek közül hazánkban a Moodle kap nagyobb figyelmet a többi rendszerhez képest. Az Eszterházy Károly Egyetem Moodle rendszerén keresztül ismerhettük meg a kurzusok létrehozását, a tananyagok feltöltését, és a szerepkörök (tanár/tanuló) szerinti használatot.

Az elektronikus tananyag fogalmát általánosságban nehéz definiálni. Az oktatástechnikában használatos interaktív, digitális tartalmakkal sok helyen találkozunk az óvodai neveléstől a közoktatáson át a felsőfokú oktatásig, sőt azon túlmenően is, mindenféle informális, nem formális képzés kapcsán. Mégis adódnak olyan kapaszkodók, melyek mentén eligazodhatunk az oktatás során használható digitális tartalmak témakörben.

Mit is nevezünk elektronikus tananyagoknak? Legegyszerűbb megközelítésben elektronikus tananyag lehet minden elektronikus (ma már szinte kizárólag digitális) formátumban tárolt és elérhető szellemi alkotás, amely alkalmas valamilyen tudás, információ átadására, közvetítésére. A multimédiás tananyag mint tanulási egység felépítését és alkotóelemeit szabvány (SCORM) rendszerezi. Az elektronikus tananyagok szerkezeti elemei – modul, lecke – és módszertani elemei vannak. Az utóbbiak az önálló tanulást támogatják, helyettesítve részben a tanár munkáját (pl. videó, kép, hang, önellenőrzést támogató tesztek, feladatok). A tanfolyamon megismerkedhetünk az ingyenes eXe editor használatával, melynek segítségével könnyen létrehozhatjuk saját felhasználóbarát, szabványos, metaadatokkal leírható elektronikus tananyagunkat. Az eXe editorral készített oktatási anyagok weblapként is funkcionálnak, tehát internetes szolgáltatásukhoz nem kell feltétlenül egy tanulásmenedzsment rendszert használni.

Most már csak az a kérdés, hogy könyvtárosként hol és mire tudjuk felhasználni az elektronikus tananyagokat? Elmondható, hogy az e-learning által rengeteg jól strukturálható képzés oldható meg a korábbinál egyszerűbb, gyorsabb, könnyebben dokumentálható és nem utolsósorban olcsóbb módon.

Az elektronikus tananyagok a megyei és országos hatókörű könyvtárak jelenléti oktatásának kiegészítő anyagai lehetnek szakmai képzések, továbbképzések esetén. Összefoglalják és kibővítik a jelenléti képzések ismereteit, ugyanakkor interaktív tesztek és feladatok segítségével a képzés résztvevői ellenőrizhetik megszerzett tudásukat. Informális képzések, vetélkedők (pl. helyismereti témában) és felhasználóképzések esetében is megfelelő eszköz lehet. Ezekon felül munkafolyamatok betanítására, a legkülönbözőbb szoftverek és informatikai rendszerek kezelésére, alapvető munkavégzési szabályok elsajátítására lehet jól és értékkeremtő módon használni a távoktatási módszereket.

A megfelelő célokra alkalmazott e-learning eszközök kényelmet, gyorsaságot, struktúráltságot és képzési eredményességet biztosítanak. Ehhez pusztán az kell, hogy tudatosan átgondolva jól válasszuk ki, mire alkalmazzuk és mire nem alkalmazzuk az e-learning módszertanát. Ez pedig leginkább akkor működik, ha nem szembeállítjuk a személyes kontaktuson alapuló képzési formákkal, hanem azok szerves kiegészítéseként gondolunk rá. A személyes és elektronikus képzési módszerek ilyen megközelítését takarja a már ismert *blended learning* kifejezés. A minőségi eszközök okos kombinálása kétségtelenül jó irány, de eredményessége csak akkor garantálható, ha biztosítjuk az ideális arányt az egyes eszközök között, és megtaláljuk a valódi helyüket a képzési koncepcióban.

